ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLERİN UMBERTO ECO' NUN *CECÜ'NÜN YER CÜCELERİ* ÖRNEĞİNDE ANALİZİ

Kadir ALBAYRAK¹

Halime YEŞİLYURT²

Özet

Sözlü edebiyatın ilk örneğini oluşturan masallar, çocukların psikolojik ve sosyal gelişiminde büyük rol oynar. Bunların devamı niteliğinde sayılabilecek çocuk edebiyatına dâhil edilen eserler, çocuğun gelişimi, okuma alışkanları ve eğitim hayatı için önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla bu eserlerin de belirli özellikleri taşıması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde, resimleme, metnin sayfa ve kapak tasarımı, yazı boyutu, ciltleme gibi temel bazı nitelikler dış yapı ile ilgili özellikler olarak sıralanırken; konu seçimi, dil ve üslup özellikleri, hangi kahramanın okuyucusuna nasıl sunulduğu ya da eserin kurgusu da iç yapıyla ilgili unsurlardır. Bu çalışmada, iyi ve kabul edilebilir çocuk kitaplarının iç ve dış yapı ile ilgili özellikleri, Umberto Eco' nun *Cecü' nün Yer Cüceleri* (Tre Racconti) adlı masal kitabı örneğinde incelenmiştir. Çalışmanın amacı, daha çok bilim insanı ve romancı yönüyle ortaya çıkan Umberto Eco' nun, fantastik ve bilimkurgu özelliklerini harmanlayarak üretmiş olduğu söz konusu kitabın analizi ile eserin çocuk edebiyatındaki yeri ve önemini tespit etmektir. Çocuk edebiyatı alanında çeşitli kaynaklarda belirtilen iç ve dış yapı ile ilgili ortaya konan özellikler çalışmanın kuramsal alt yapısını oluşturmuş ve bu yöntem doğrultusunda Eco'nun eserinin çocuk edebiyatı metinlerinde aranan nitelikleri karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Masal, Okuma Alışkanlığı, Umberto Eco, *Cecü' nün Yer Cüceleri*.

AN ANALYZE OF THE ESSENTIAL FEATURES IN CHILDREN'S LITERATURE WORKS BY THE EXAMPLE OF UMBERTO ECOS *TRE RACCONTI*

Abstract

Fairy tales, which constitute the first example of oral literature, play a major role for the reading habit, psychological and social development of children. The works included in children's literature, which can be considered as a continuation of these, also have an important role in child development and educational life. Therefore, these works must also have certain features. While some basic qualities such as illustration, page and cover design of the text, font size, binding in children's literature works are listed as features related to outer structure; The choice of subject, language and style features, how which hero is presented to its reader or the fiction of the work are also related to the internal structure. In this study, the features of good and acceptable children's books related to inner and outer structure are examined in the example of Umberto Eco's tale book called “Tre Racconti”. The aim of the study is to determine the place and importance of the Eco's book in the field of children's literature with the analysis of the book in question, given by combining the fantastic and science fiction features of Umberto Eco, who emerged as a scientist and novelist. In the field of children's literature, the characteristics of

¹ Öğr. Gör. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Alman dili ve Edebiyatı, e-posta: albayrak1182@hotmail.com

² Arş. Gör. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Alman dili ve Edebiyatı, e-posta: halime18mart@hotmail.com

the internal and external structure stated in various sources formed the theoretical background of the study and it was concluded that Eco's work meets the qualifications sought in children's literature texts in line with this method.

Keywords: Children's Literature, Tale, Reading Habit, Umberto Eco, Tre Racconti.

GİRİŞ

Masal, çocuk edebiyatı denilince akla gelen ilk kavramlardan biridir. Masalın temelinde ise hayal vardır (Şirin, 2019a: 9). Çocukların hayal dünyası yetişkinlerden daha farklı işler ve tüm sınırlandırmalara kapalıdır. Onlar bir şeyin olabilirlik derecesine değil olup olmadığına bakarlar. Bu bakımdan yetişkinlerin mantık ölçülerine sığmıyor diye reddettikleri çoğu durumu çocuklar sorun bile etmezler. Masallar, bir yandan çocukların ana dilini anlayarak keşfetmelerini sağlarken diğer yandan da kelime hazinelerini geliştirir. Ayrıca içinde yaşadıkları toplumun kültürel özelliklerini öğrenmeleri ve kendi hayal güçlerini geliştirebilmeleri de yine masallar sayesinde (Kaya ve Erol, 2020: 171). Masalların temelini oluşturan ve hayal gücünü aşan olaylar çocuklar tarafından ilgiyle okunur veya dinlenir. Bu yüzden çocuklar için masallar yazabilecek ya da anlatabilecek kişilerin de hayal güçlerinin çok geniş olması gerekir.

Çocuk ve çocukluk tanımları zaman içerisinde her ne kadar farklı anlamlar kazanmış olsa da çocukların hayal kurma güçleri her zaman var olmuştur. Zamanla gelişen teknik ilerlemeler her kesimde olduğu gibi çocukların dünyasında da değişmelere yol açmıştır. Şirin, günümüz çocuklarının eski çağların çocuklarına kıyasla daha harika olduğu savına karşı çıkmaya da o dönemlerde yaşamış çocuklara da haksızlık yapılmaması gerektiği düşüncesindedir. Bir yandan çocuğun her dönemde harika ve ayrıcalıklı bir varlık olduğunu vurgularken diğer yandan da ona bu özellikleri kazandıran şeyin çocuğun hayal yeteneği olduğunun altını çizerek (2019a: 9). Çocukların hayal dünyasını zenginleştiren edebi türlerin başında da masallar gelmektedir. Masallarda tema sınırı bulunmaz. Masallar iyi-kötü, güzel-çirkin, adalet-adaletsizlik gibi kültürel değerler üzerinden düşsel hikâyelerle bireyi ve toplumu bilinçlendirir (Şirin, 2019b: 20).

Masal çağı, çocuğun okula başlamadan 2-3 yıl önceki yaşantısını da kapsadığı için eğitim hayatına hazırlık olarak kabul edilebilir. Bu süreç okul çağıının ilk yıllarında da devam eder. Bu dönem yaş aralığı her ne kadar kesin çizgiler ile belirtilmese de yaklaşık olarak 8-9 yaşlarına dek sürer (Kıbrıs, 2010: 37). Serüven-Robinson-Çağı olarak da adlandırılan düşle gerçek arası dönem diye nitelenen 10-11 yaşlarında ise çocukların ilgisi artık, düş ürünü konulardan gerçek konulara doğru bir ilerleme göstermeye başlar. Bu yaş aralığındaki çocuklar, ilk yıllarda macera türü olayların yaşandığı eserlere ilgi duyarken giderek içerisinde doğruluk, cesaret, hoşgörü, yardımseverlik gibi soyut değerlerin de işlendiği kitapları okumaya başlarlar. Ayrıca kitap seçiminde kız ve erkek çocukları arasında cinsiyet farkı da ön plana çıkmaya başlar (Kıbrıs, 2010: 38).

Masalları diğer yazı türlerinden ayıran başlıca özellik, olağanüstü olayların hikâyesi olmasıdır. Bu olayların ne zaman ve nerede geçtiği çoğunlukla bilinmez, bu bakımdan masalda genellikle zaman ve mekân kavramı yoktur (Oğuzkan, 2013: 17). Mekânlar, genellikle hayalidir. Giriş kısmında yer alan "evvel zaman" veya "üç vakte kadar" gibi zaman ifadeleri bir

yandan masalın hayal dünyasını kuvvetlendirirken diğer yandan da anlatılanı gizemli hale getirir (Ungan vd. 2014: 168).

Masalların çocuklara faydalı olup olmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı eğitimci ve düşünürler; masalların çocukları gerçek dünyadan uzaklaştırdığını, yanlış inançlara sürüklediğini, onların doğru ve mantıklı düşünebilmelerini engelleyebileceğini savunurlar. Bu düşünürlerin başlıcaları Fransa' da N. Boileau ve J.J. Rousseau olmuştur. Buna karşın Anatole France, George Duhamel ve Andre Maurois gibi masalların çocuklar için faydalı olduğunu savunan şair ve yazarlar da bulunmaktadır (Oğuzkan, 2013: 23; Güleç ve Geçgel, 2012: 56).

Masallar, sanat ve halk masalları olarak iki gruba ayrılır. Grimm Kardeşlerin, “Kinder und Hausmärchen” derlemesi halk masallarının temeli olarak kabul edilir (Burdorf, 2007: 472). Anonimlik, sözlü aktarım, belli bir ulusa özgünlük, belirsiz tarih, basmakalıp tipler, etnik ve ulusal motifler, saflık, halk masalları için sıralanan belli başlı özelliklerdendir (Burdorf, 2007: 472-473). Kavram daha dar anlamda kullanıldığında -ki bununla genellikle büyü masalları kastedilir-, genel itibarıyla doğaüstü ya da olağanüstü olanın ortaya çıktığı, yani doğanın sınırlarının kısmen geçersiz olduğu ve dileğin gerçekleştiği anlar bu türün diğer özellikleri olarak sıralanır (Burdorf, 2007: 473). Sözlü olarak aktarılan anlatıların bir parçası olarak masallar, destan ve efsanelerden bazı açılardan farklılık gösterir. Öncelikle masal, tarihsel ve hagiografik bağlamdan kopuktur. Bunun dışında efsane ve destanlarda mucize sıra dışı olarak kabul edilirken, masalda ise doğaüstü olanın tabiiliği esastır. Yani doğaüstü olan şey normal karşılanır (Burdorf, 2007: 473).

Masallarda biçim açısından, bir, iki, yedi, on iki, yüz ve üç gibi belli sayıların önemli bir yere sahip olduğu görülür. Bunun dışında masallarda anlatılanlar yüzeysel ve tek boyutludur. Ayrıca ana figürlerin başta çektikleri sıkıntı, başarı ve mutlulukla sonuçlanır (Burdorf, 2007: 473).

Çocuk edebiyatının temel taşı olarak kabul gören masallar, birçok yazar tarafından da tercih edilen bir tür haline gelmiştir. Bu çalışmadaki amaç, dünya edebiyatında önemli bir yazar olan Umberto Eco'nun çocuk kitabı “Cecü'nün Yer Cüceleri” adlı eserinde yer alan üç farklı masalı çocuk edebiyatının temel özellikleri bağlamında yorumlamaktır.

Bu alanda önemli isimlerin çalışmalarında belirtilen çocuk edebiyatı metinlerinin sahip olması gereken iç ve dış yapı özellikleri ilk bölümde ele alınmıştır. Yöntem olarak, çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturan birinci bölüm doğrultusunda, Umberto Eco'nun söz konusu eserinin, nitelikli çocuk kitapları için belirtilen içerik ve biçim özelliklerini ne kadar barındırdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Aranan Temel Özellikler

Yazınsal metin, bir bilgilendirme metni olmadığı için söylenmek istenileni doğrudan bir şekilde iletmek yerine imgeler ve benzetmeler kullanır (Uçan, 2008: 47). Çocuk edebiyatı metinleri de özünde bir edebiyattır ve genel edebiyatta var olan tüm kurallar onun için de geçerlidir (Şirin, 2000: 12). Bu metinlerde de tıpkı genel edebiyat metinlerinde olduğu gibi imge ve benzetmelerden, edebî sanatlardan büyük ölçüde faydalanılır. Tek fark kullanılan söz

sanatlarının, dil ve üslup özelliklerinin çocukların hayal ve kavrama gücü göz önünde bulundurularak okuyucusu genellikle çocuklar olan metinlere itinalı bir şekilde dahil edilmesidir.

İyi ve nitelikli çocuk kitabı için çeşitli ölçütlerden söz edilebilir. Şirin, iyi çocuk kitabını çocuk okurun ilgi, algı ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve samimi bir dili olan, çocuğun bakış açısını genişleten, hayata bakışını farklılaştıran, felsefi ve edebî tadı olan, sanat ve estetik değeri yüksek, çocuk “gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” ilkelerine uygun olarak yazılmış ve resimlenmiş kitaplar olarak tanımlar (2019c: 100). Yukarıda da belirtildiği gibi iyi çocuk kitapları, yapı ve görsellik olarak çocukların ilgisini çekmeli ve içerik olarak onlara uygun olmalıdır. Şirin, bu kitapların ayrıca çocukların eleştirel okuma becerisi kazanmasına, dil gelişimlerinin hızlanmasına, onlarda anlama yeteneğini geliştirerek belleğin güçlenmesine, sanat zevkinin gelişmesine katkı sağladığının altını çizer (2019c: 101).

Bir kitabın iyi ve faydalı olarak nitelendirilebilmesi için okurun birtakım ihtiyaçlarını karşılıyor olması gerekir. Konu seçiminden, dil kullanımına ya da yazı şeklinden görsel öğelerin kitaba dâhil edilmesine kadar bir dizi biçimsel veya içeriksel özelliklere dikkat edilmelidir. Söz konusu çocuk kitaplarıysa bu itina ve dikkat iki katına çıkarılmalıdır, çünkü çocuklar okuma edimiyle ilk defa tanışacaklar ve belki de hayatları boyunca bu ilk karşılaşmanın olumlu ve olumsuz etkilerini üzerlerinde hissedeceklerdir. Kıbrıs'ın (2010: 39) da ifade ettiği gibi çocuk henüz okumanın yararına inanmış ve tadına varmamıştır. Bu nedenle çocuğun eline verilecek kitap aynı bir oyuncak gibi onun ilgisini çekmelidir.

1.1 Dış Yapı ile İlgili Özellikler

Çocuk kitaplarında bulunması gereken dışsal özellikleri resimleme; metin, sayfa, kapak ve yazı tasarımı; boyut ve cilt tasarımı gibi bazı temel başlıklar altında toplamak mümkündür (Kıbrıs, 2010: 39-40). Çocuk kitabı deyince okul öncesi ya da okul dönemi ayrımı olmaksızın akla gelen ilk özelliklerden biri resimlemedir. İnsan hafızasında görselliğin önemli bir yeri olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda resimli kitapların çocuklar için ne kadar faydalı olduğu sorusu da kendiliğinden cevap bulmaktadır.

Kıbrıs (2010: 39), çocuk kitaplarının sanat eğitiminin başlangıç noktası olduğunu söyler ve bu noktada çocuk kitabı yazarının ve resimleyicilerin çok büyük bir iş yaptığını dile getirir. Karatay (2014: 81), iyi ve okunmaya değer olarak kabul edilebilecek çocuk kitaplarında içerik ve görselliğin baştan sona uyumlu olduğunun altını çizer. Aynı zamanda kitaplarda kullanılan resimlerin, çocukların anlama ve yorum yapma gücünü geliştirerek duygu ve düşünce dünyasına seslenmesi gerektiğini vurgular (Karatay, 2014: 87).

Bir diğer önemli nokta ise sayfa tasarımlarıdır. Görsellerin nitelik ve niceliği kadar bunların sayfaya eklenişi de önemlidir. Resimler ve sayfa tasarımı birbirini tamamlamalı, okuma süreci çocuklar için üstesinden gelinemeyecek bir uğraşıya dönüşmemelidir. Örneğin bazı tasarımlarda resimler ve yazılar aynı sayfada yer almakta, kullanılan renk tonları yüzünden resim ve yazıyı birbirinden ayırt etmek güç hale gelmektedir. Bu da kitabı asıl amacından saptırmakta ve çocuk okur kendini bir anda gereksiz ve boş bir çaba içerisinde bulmaktadır. Böyle tasarlanmış bir kitap okuru yorar ve onun ilgisini dağıtır (Karatay, 2014: 92). Bunun

dışında kullanılan kâğıdın kalitesi, renklerin birbiriyle uyumu da çocukların okudukları kitaptan zevk alıp almamalarını derinden etkileyen dışsal etkenlerdendir.

Söz konusu kitaplar gerek büyüklük gerek ağırlık yönünden çocuklar tarafından taşınabilir olmalıdır. Kullanılan kâğıdın kaliteli olması, yazıların çocuklar tarafından kolay okunabilmesi için puntolarının yeterli büyüklükte olması gerekir. Ayrıca kitap cildinin sağlam ve kaliteli olması da nitelikli kitapların başat özelliklerindendir (Maltepe, 2009: 403).

1.2. İç Yapıyla İlgili Özellikler

Memmedov, modern çocuk şiirinde bulunması gereken özelliklerden bahsederken belagat ve sanatsallık üslubunun çok önemli olduğunu altını çizerek bu etkinin, çocuklarda kendini daha net hissettirdiğini dile getirir (2013: 336). İster şiir, ister düz yazı olsun edebî eserlerin tamamında dil ve üslup, bir eserin okunabilmesini sağlamanın temel şartlarından. Dil ve üslup özellikleri, yazarın veya şairin kendini kişisel olarak sanatı vasıtasıyla nasıl yansıttığını açık bir şekilde göstermektedir. Memmedov, dil ve üslubu edibin kendi sanatını topluma yansıtma biçimindeki başarısının ölçütü olarak görmektedir (2013: 332).

Etkili ve güzel bir üslup yaratmanın temel koşulları, anlatımda "*duruluk, akıcılık, açıklık, yakınlık, çeşitlilik ve kişisellik*" gibi özellikleri sağlamanın yanında gereksiz ve bayağı her sözcüğü anlatımın dışında bırakmaktır (Maltepe, 2009: 407).

Nitelikli çocuk kitaplarının dil ve anlatım özelliklerinin yanı sıra konularının da çocuğa uygun olması gereklidir. Eserlerde, çocuğa görelilik ilkesinden hareket edilerek üretilen, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayan konular seçilmelidir. İnsanoğlu her zaman kendine yakın ve tanıdık olanı benimseme eğiliminde olmuştur. İzlenen bir filmde ya da okunan bir kitapta kendinden izler bulduğunda onu daha çok benimser. Bu bağlamda nitelikli çocuk kitapları ulusal ile evrenseli bünyesinde dengeli bir şekilde barındırabilmelidir. Vatan, millet, bayrak sevgisi ya da gelenek göreneklere bağlılık gibi kendi öz değerlerini çocuğa aktardığı kadar, sevmek, sevilme, iyi insan olma gibi temel evrensel ve insani özellikleri aşılayan konuları işlemelidir. Her ne kadar kitabı yazan yazar olsa da süreç bir bütündür ve bu bütünlüğü sağlamak sadece yazarın görevi değildir. Yayınevlerine, kitabı resimleyenlere ve eğer kitaplar çeviri ise çevirmenlere de büyük iş düşmektedir. Yazarlar yabancıyı ötelemekten, yabancı olana karşı önyargı oluşturmamaya ya da çocuğa tamamen farklı ve uzak kalmayacak şekilde konularını belirlemeli, ona uygun dil ve üslup kullanmalıdır. Çeviri yoluyla çocuklara okutulan kitaplarda ise çevirmenler, yazarın eserindeki konuyu işlerken nelere dikkat ettiğini iyi belirlemelidir. Yazarın kendi dil ve kültür özellikleri çerçevesinde vermek istediği duygu ve düşüncüyü iyi tespit etmelidir. Kitabı çevirirken ne yazarın vermek istediği mesaj dışına çıkmalı, ne de tamamen onu yerileştirmelidir. Yazar konuyu anadilinde çok güzel bir şekilde ifade etmiş olabilir, ama aynı duygu ve düşünceler hedef dile yansıtılamazsa anlatımda yavanlık olacağından beklentileri karşılamayacaktır. Bu bakımdan konu ve üslup seçimine ek olarak kitapların çevirilerinin niteliği de iyi bir kitap için olmazsa olmaz özelliklerdendir. Çocuk kitaplarında konu seçimi çocuğun gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak belirlenmeli ve konular yalın ve anlaşılır olandan karmaşığa ya da somut olandan soyuta doğru bir sıralamaya göre ele alınmalıdır (Sever, 2003: 122).

Kitaplardaki kahraman seçimi de nitelikli çocuk kitapları açısından üzerinde önemle durulması gereken niteliklerdendir. Çocukları gerçeklikten uzaklaştırmamak adına hayatın tüm yönleriyle ele alınmasını ve eserlerde işlenmesini savunanlar olsa da çocuklara aşılacak fikirler iyiye ve güzele yönelik olmalıdır. Çocukların iç dünyaları ve kişilik gelişimleri üzerinde derin etkiler bırakabilecek olan bu kitaplardaki her nitelik büyük bir itina ile oluşturulmalıdır. Bu kitaplar, çocuk okurun şiddete yönelik düşler kurmasına asla olanak tanımamalıdır (Karagül, 2019: 342). Kitaplardaki kahramanlar çocukların yeni düşsel arkadaşlar edinmesini sağlar, çünkü çocuklar kahramanlar sayesinde kendileri gibi duyan, düşünen veya onlar gibi davranan başka çocukların da olduğunu ya da olabileceğini anlar, böylelikle güven duyguları gelişir (Sever, 2003: 76).

Kurgu da bir eserin iyi sayılabilmesi için gerekli başat özelliklerdendir. Gerek yetişkinler için gerekse çocuklar için yazılmış metinlerde kurgunun iyi işlenmiş olması anlatı olaylarının net bir şekilde okuyucuya aktarılmasını sağlar. Öykünün akışını belirleyen kurgu sayesinde, olaylar neden sonuç ilişkisi içerisinde ele alınarak okuyucunun kitaba olan ilgisini canlı tutar. Bu nedenle kurgunun hem yeni ve orijinal hem de iyi yapılandırılmış olması gerekmektedir (Karatay, 2014: 102). Ayrıca 2-7 ve 7-9 yaş aralığındaki çocuklar için hazırlanan kitaplarda, çocukların kronolojik zaman algılarının henüz yeteri kadar gelişmediği göz önünde bulundurularak kurguda geri dönüşlerden kaçınılmalıdır. Olaylar neden sonuç ilişkisi içinde doğrusal olarak anlatılmalıdır (Karatay, 2014: 103).

Çocuk edebiyatının sahip olması gereken bu özellikler, çalışmanın sonraki bölümlerinde Umberto Eco'nun "Cecü'nün Yer Cüceleri" adlı eseri bağlamında incelenecektir.

2. Yazar Olarak Umberto Eco ve *Cecü'nün Yer Cüceleri* Eseri

1932 yılında Piemont'da doğan yazar aynı zamanda Bolonya üniversitesinde semiyotik profesörü olarak çalışmıştır. Tarihi olaylara olan merakı ve bunları zamanın emareleri olarak yorumlamadaki ilgisi yazdığı romanlarda da görülür. Eco, tarihi konuları, romanlarının arka planına yerleştirmeyi tercih eder. 1980 yılında yayımlanan ilk romanı "Gülün Adı" ile geniş kitlelerce tanınmıştır. Ortaçağ felsefesi üzerine yaptığı doktora çalışması nedeniyle bu döneme dair bilgilerini ilk romanında da yansıtmıştır. İkinci romanı olan "Foucault Sarkacı"nda (1988) İtalya'da yaşanan bir terör saldırısı sonrası 70'li ve 80'li yıllardaki ülkenin toplumsal atmosferi konu edinilir. Yazar, bu eserinde de polisiye, macera ve korku romanı gibi farklı türlerin iç içe geçtiği bir örnek sunar. 1994 yılında yayımlanan macera ve oluşum romanı türlerinin harmanlandığı "Önceki Günün Adası" (1994) ise "Robinson Crusoe" eserini akla getiren izler barındırır (Ruckaberle, 2006: 411).

Coğrafi ve tarihsel arka planlar farklılık gösterse de Eco'nun eserleri açık benzerliklere sahiptir. Tarihsel gerçeklik ve kurmaca ilişkisi ya da yazarın ve anlatıcının rolü eserlerinde konu edinilen temel ikilemler olarak kendini gösterir. Olaylar genellikle açık bir şekilde sonlanır. Kişilerin kimliği okuyucu için belirsizdir. Eco, bir gösterge bilimci olarak işaretler, mecazlar, imalar ve göndermeler ile oynamayı sever. Farklı metin türlerinin harmanlandığı edebî eserler veren Eco, kendini edebî ve kültürel postmodernizmin temsilcisi olarak kabul ettirir. Romanlarının iç yapısı metinlerarası bir şekilde yapılandırılmıştır; yani metinlerden ve işaretlerden kendince bir ara metin oluşturur. Ansiklopedik ve kuramsal yazılarında, eserlerinde

kullandığı edebî biçimini açıklar. Romanları dışında çok sayıda ansiklopedik eser, makale ve deneme de ortaya koyan yazar, son dönemin en önemli entelektüellerinden biri olarak kabul görür (Ruckaberle, 2006: 412).

Eco' nun *Cecü' nün Yer Cüceleri* isimli eserinde ise üç masal anlatılmaktadır. Söz konusu masallar, nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler bağlamında sırasıyla ele alınmıştır.

2.1. Bomba ve General

Kitabın ilk eseri olan Bomba ve General, klasik masalları hatırlatan bir girişle başlar. “*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir atom varmış*” (Eco, 2019: 8) cümlesi ile hikâyeyi başlatan Eco , “*Ve gene evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, üniforması yıldız dolu, kötü yürekli bir general varmış*” (Eco, 2019: 10) diyerek devam eder. Eco, burada alışılmış bir başlangıç yaptıktan sonra, hikâyede kötü şeyler olacağına dair ön bilgi vererek masalların karakteristik özelliği olan iyi ve kötü çatışmasını okuyucuya hissettirir.

Çocuk okurun da rahatlıkla kavrayabileceği bir bilimsel açıklama ile başlayan masal, tündengelim yöntemiyle daha ilk sayfalarda bir merak duygusu uyandırmaktadır. “*Her şey atomlardan yapılmıştır: Atomlar miniciktir ve bir araya geldiklerinde molekülleri oluştururlar, onlar da sırası geldiğinde bildiğimiz her şeyi oluştururlar*” (Eco, 2019: 12) diyerek genel bir girişten sonra konuyu derinleştirir. *Anne, süt, kadın, hava, ateş* atomdan yapılmıştır diye bir dizi örnek verdikten sonra “[...] *Biz atomlardan yapıldık*” (Eco, 2019: 12) diyerek okuyucunun genel bir sonuca varmasını sağlamıştır. Hemen ardından atomların birbiriyle uyum halinde olması durumunda bir düzenin olacağını, hayatın da bu düzen üzerine kurulacağını, aksi takdirde birbirine çarpan atomlar yüzünden bir patlama çıkacağını ve nihayetinde de ölümünün olacağını söyleyerek okuyucuyu tekrar genel bir yargıya sürükler. Böylelikle “Bu/şu neyden yapılmıştır?” ya da “Biz neyden meydana geliyoruz?” gibi maddenin özüne yönelik temel sorulara cevap verilmiştir. Zaten çocuk edebiyatı yazarının da temel sorumluluklarından birisi, çocukta merak duygusu uyandırarak belleğinde oluşan sorulara yanıt aramaya yönlendirmektir (Sever, 2013: 87).

Çocuk kitapları, eğer fen bilgisi ve doğa olayları hakkında bilgi vermek amaçlı oluşturulmamışlarsa, öğreticilikten ziyade çocuklara duyarlılık kazandırmak için yazılmalı veya çizilmelidirler (Sever, 2013: 88). Eco, “Bomba ve General” isimli masalda atomların yapısı ve işleyişi hakkında çocuk okura öğretici bilgiler verirken okuyucusunu sıkmadan, bilgi ve duyguları dengeli bir şekilde eserine işlemiştir. Yakın çevre ve olaylardan yola çıkarak genel ve uzak olana ulaşmasını sağlamıştır. Topladığı bombalarla şahane bir patlama hayali kuran kötü kalpli generalin sonunda iyiliğe nasıl yenik düştüğünü, hayatta aslında önemli olan şeyin rütbe ve makam olmadığını, bütün onların gelip geçiciliğini çocuklara anlatmıştır. Yazarın görevi, çocuklara kurallar koymadan, yaptırımcı yargılardan uzak durarak ve çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak neden sonuç ilişkisi ile anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmaktır (Sever, 2013: 86).

Atomların bir düzen içinde bir arada olduklarında her şeyin sorunsuz bir döngüde ilerleyeceği, ancak atomların parçalandığı takdirde büyük bir patlamaya yol açarak hayatın

sonunu getiren büyük bir kötülüğe dönüşeceği belirtilir. İşte bu noktada masal türünün temel özelliğini oluşturan iyi ve kötü arasında gerçekleştirilen mücadelenin ortaya çıktığı görülür. Bombaları patlatarak bir savaşa yol açmak isteyen kötü kalpli generalin karşısında kitlesel bir yıkıma sebep olmak istemeyen ve çocukların, annelerin, kedi ve keçi yavrularının, kuşların ve bütün ülkelerin (Eco, 2019: 20) huzur içinde yaşamasını isteyen iyi kalpli atomlar bulundukları bombaların içinden çıkar ve saklanırlar. Kitapta yer alan “[...] *korkunç bir kara delik*” (Eco, 2019: 22) benzetmesi ile her şeyin alt üst olduğu bir dünyanın yok oluşunu özellikle çocukların zihninde daha iyi canlandırmaları sağlanır. Savaşı hemen başlatmak isteyen general bombalarını uçaklardan bütün kentlerin üzerine yağdırır. Ancak atomların söz konusu bu uçakların içinde olmaması sebebiyle hiçbir patlama gerçekleşmez. Sonrasında generalin gerçekleştirmek istediği kötülüğün iyiliğe dönüştüğünün bir sembolü olarak bombaların insanlar tarafından çiçek saksısı olarak kullanıldığı anlatılır. Kitapta, “*Böylece herkes, bombalar olmadan hayatın daha güzel olduğunu keşfetti*” (Eco, 2019: 34) denir. Artık savaşmama kararı alan insanlar daha mutlu olurken, savaşı kaybeden general de işinden olur ve üzerindeki üniforması ile bir otelde kapı görevlisi olarak çalışmaya başlar. Bütün insanlar, hatta barış sağlandığı için generalin düşmanları ve emri altında olanlar dahi, herkes otele gelir ve general onlara hizmet etmek zorunda kalır. Hikâyenin sonunda kötülüğünün karşılığını bulan bir figür olarak general herkes tarafından aşağılanan önemsiz birine dönüşür. İkinci dünya savaşında Amerika tarafından Japonya’ya atılan iki atom bombasının gerçekleştirdiği korkunç felaketin sonuçları düşünüldüğünde çocuklar için savaşı bir dünyanın çok daha iyi bir alternatif olduğu telkini bu hikâyenin temel söylemini oluşturur.

2.2. Üç Kozmonot

Bu hikâye de klasik masalları çağrıştıran bir giriş ile başlar. “*Evvel zaman içinde kalbur saman içinde Dünya varmış. Ve evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Mars varmış*” (Eco, 2019: 44) cümleleri ile başlayan bu hikâyede Eco, gezegeni ve uzayı keşfetmek isteyen insanoğlunun tarihine dair bilgileri çocukların anlayabileceği bir dilde aktarır. Bu açıdan bakıldığında yazar, çocuklar için eserinde ilk hikâyesinden itibaren belirlediği eğitici tutumu devam ettirir. Eserin devamında insanların Mars’a ve diğer gezegenlere gitmek istediklerini ve bunun için önce Dünya’nın yörüngesine yerleştirdikleri uydular ve sonrasında yörüngeden çıkıp uzayda kaybolan füzeler ile ilk çalışmalarını başlattıkları anlatılır. Daha sonra insanların bu füzelerin içine köpekler koyduklarını ancak köpeklerin haliyle konuşamadıkları için onların nereye kadar gittiğini ve nelere şahit olduklarını anlatamadıkları ifade edilir. İlk uzay yolculuğu denemelerinin hayvanlar ile yapıldığı gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, eserin çocuklar için eğitici unsurlar içerdiğini söylemek mümkündür. Hikâyede hayvanlar ile yapılan denemelerden sonra cesur kozmonotlar ile ilk uzay yolculuğunun başladığı anlatılır. Kozmonotların neden bu şekilde adlandırıldıkları kitapta şu şekilde açıklanır: “*Kozmonotlara bu adın verilmesinin nedeni kozmosu, yani içinde gezegenlerin, galaksilerin ve çevrelerindeki her şeyin yer aldığı bütün uzayı keşfetmek için yola çıkmalarıymış*” (Eco, 2019: 50). Bu açıklama ile çocuk okuyucular için kozmonotların ne iş yaptıkları, yani görevlerinin ne olduğu açıklanmış olur.

Eserde insanların bu gezegen seyahatlerini gittikçe kalabalıklaşan Dünya’dan başka yaşam alanları bulmak ve gezegenler arası yolculuk yapabilmek için gerçekleştirdikleri anlatılır.

Söz konusu bu amaçlar için Dünya'nın üç farklı yerinden bir Amerikalı, bir Rus ve bir Çinli Mars'a varmak üzere füze ile yola çıkar. Eserin devamında Amerikalı'nın Rus'u, Rus'un Amerikalı'yı, Çinli'nin de ikisini de sevmeyeceği anlatılır. Bu durumun hepsinin farklı dillerde konuşmalarından kaynaklandığı söylenir. Dilsel olarak kendi aralarında anlaşamamaları onların birbirlerinden farklı olduklarını düşünmelerine sebep olur. Üç kozmonot sonunda Mars'a vardıklarında hiç beklemedikleri harika bir manzara ile karşılaşır: “[...] *Toprakta açılmış olan uzun kanallar zümrüt rengi suyla doluymuş. Tuhaf mavi ağaçlar, üzerlerinde pek acayip renkli tüyleri olan hiç görülmemiş kuşlar varmış*” (Eco, 2019: 58). Mars'ın bu hiç beklenmedik manzarası yetişkin okuyucular için inandırıcılıktan uzak olsa da yazarın bilinçli olarak çocuk okuyucuların hayal dünyasında bu gezegene dair cennetvari bir imge oluşturmak istediği açıktır. Kozmonotlar, gündüz birbirlerine karşı güvensizlik hissine kapılarak birbirlerinden uzak dururlar, fakat gece olduğunda gökyüzünde bir yıldız gibi parlayan Dünya'yı uzaktan izlerken büyük bir korku ve kaybolmuşluk hissiyle hepsi birden annelerine seslenir: “*Moomy, Mama, Ma-Ma*” (Eco, 2019: 62). Üçünün ağzından da aynı sözcüğün çıktığını fark etmeleri, aralarında bir duygudaşlık oluşturur ve böylelikle birbirlerine sokulurlar. Yaktıkları ateşin başında kendi ülkelerinden şarkılar söyleyerek kaybettikleri güven ve cesaretlerini geri toplarlar. En önemlisi ise: “[...] *ve birbirlerini tanımayı öğrenerek sabahı beklemişler*” (Eco, 2019: 62).

Sabah karşılarına, kulaklarının yerinde iki anten bulunan, fil burunlu ve altı kollu yemyeşil korkunç bir yaratık çıktığında korkuları tekrar canlanır (Eco, 2019: 64). Aslında bu tuhaf yaratık da kozmonotlardan korkar ve kendi dilinde “*Annecim, bu korkunç yaratıklar da kim?*” anlamına gelen “*GRRRR*” (Eco, 2019: 64) der. Bu tuhaf yeşil yaratığın masumca bir korku nidasını anlayamayan kozmonotlar söylenilenleri kendilerine karşı bir tehdit olarak algırlar. Kendi aralarındaki farklılıkları bir kenara bırakıp onlardan farklı olana karşı cephe alarak onu öldürmeye karar verirler. Yeşil canavar,

Onlardan öyle farklıymış ki,
onu anlamak ve sevmek gelmemiş ellerinden.
Aralarında hemen anlaşıp ona karşı saf tutmuşlar.
Bu canavarın karşısında
kendi aralarındaki farkın hiç önemi kalmamış.
Varsın her biri farklı dil konuşsun, ne olurmuş?
Onlar aynı hamurdanmış, insanmış.
Ama öteki öyle değilmiş.
Bir kere çok çirkinmiş
ve dünyalılar çirkin olanın
aynı zamanda kötü olduğunu düşünürmüş (Eco, 2019: 66).

Eco, yaratmış olduğu yeşil canavar karakteri ile yabancı olana karşı insanların tutumunu gözler önüne serer. Marslı'ya “öteki” diye seslenerek aslında insanoğlunun tanımadığı herkesi

veya her şeyi kendinden uzaklaştırma eğiliminde olduğunu da satır aralarında okuyucuya hissettirir. Ayrıca insanları dış görünüşlerine göre iyi ya da kötü olarak sınıflandırmanın da eleştirisini yapar. Daha bir önceki gün birbirlerinin dilini bilmedikleri için anlaşılmadıklarını ve bu yüzden de birbirlerinden tamamen farklı olduklarını düşünen üç kozmonot (Eco, 2019: 54), şimdi sırf insan değil ve kendilerine benzemiyor diye yeşil canavarı öldürmeye kalkışır. İnsanoğlu bilmediği ve kendisine yabancı gelen her şeyden veya herkesten korku duyar, yabancı olana karşı çekinceli davranır (Yeşilyurt, 2020: 142). Bu da ön yargıların hatta bazen düşmanlıkların meydana gelmesine neden olur. Aslında ister insan, ister hayvan, her canlının doğuştan ona ait bir yaşam hakkı olduğu (Öztürk, 2018: 373) gerçeği burada Marslı bir yaratık karakteri ile dile getirilmiştir. Kozmonotların ve marslı canlının olası bir tehdit anında “anne” diye seslenerek bir yardım ve çare arayışları, aslında canlıların özünde aynı olduklarını, duygularının ortak olduğunu göstermektedir.

Kozmonotların atom tabancalarıyla Marslı’yı öldürecekleri sırada ortaya çıkan Marslı bir kuş korkudan ve soğuktan yere düşer. Bu kuşun durumu karşısında dünyalılar gözlerinden bir damla yaş akarken Marslının da burnundan bir duman çıktığı görülür. Bunun, Marslının ağlaması olduğunu anlayan dünyalılar bu duruma çok şaşırırlar. Marslı’nın kuşu alıp kolları arasında ısıtmaya çalıştığını gördüklerinde, korkunç yeşil canavar diye nitelendirdikleri bu yaratığın da aslında onlardan hiç de farklı olmadığını anlarlar (Eco, 2019: 68- 72). Çinli kozmonot, diğer iki arkadaşına dönerek şöyle der: “*Biz bu canavarın bizden farklı olduğunu sanıyorduk, ama o da hayvanları seviyor, üzülmeyi biliyor, bir yüreği var ve kesinlikle bir beyni de olmalı! Hala onu öldürmeyi düşünüyor musunuz?*” (Eco, 2019: 72).

Bunun üzerine Marslıyı öldürmekten vazgeçer ve onunla dost olurlar. Aslında hikayede verilmek istenen ana fikir eserin sonunda şu şekilde özetlenir: “*Dünyalılar derslerini almışlar: Birbirinden farklı olması, iki yaratığın düşmanlık gütmesine neden değilmiş*” (Eco, 2019: 74). Bu cümle ile aslında çocuk okurlara, insanların görünüşlerinin değişik ya da dillerinin başka olmasının aslında onları farklı yapmadığı, özünde herkesin ortak duygu ve düşüncelere sahip olduğu ve bu ortak duyguların onları birbirine yaklaştırdığı mesajı verilmektedir. İyi bir çocuk kitabının vermek istediği mesajı emir cümleleri kullanmak yerine satır aralarında okuyucusuna hissettirmesi gerektiği gerçeği de göz önünde tutulduğunda, Eco’nun hiçbir canlıyı ötekileştirmemek gerektiğini çocuk okura hissettirdiğini söylemek mümkündür.

Eserin sonunda Marslı Dünya’yı göstererek oraya gitmek istediğini ve herkesin dostça birlikte yaşadığı bir uzay cumhuriyeti kurmak istediğini söyler. Bu hikâyeye de şu cümle ile çocuk okuyucular için öğretici nitelikte bir mesaj ile sona erer: “*Dünya’da ve öteki gezegenlerde herkesin kendine özgü beğenileri olduğunu ve herkesin birbirine anlayış göstermesi gerektiğini kavramışlar*” (Eco, 2019: 76).

2.3. Cecü’nün Yer Cüceleri

Dünyada artık keşfedilecek yer kalmadığı için uzayda yeni bir gezegen keşfedilmesini emreden bir imparatorun yeni yerler keşfetme arzusu bu hikâyenin başlangıç noktasını oluşturur. Bu imparator, sahip olduğu bütün zenginliklere rağmen yeni bir yer keşfetmediği

sürece imparatorluğunun hiçbir önemi olmadığını ifade eder. İmparatorun bakanları artık insanların adaları ve kıtaları değil de yeni galaksiler keşfetmeye çalıştıklarını söyler, bunun üzerine imparator da yeni bir gezegen keşfetmesi için uzaya bir kâşif gönderilmesini emreder. Uzaya gönderilen kâşifin yaşanabilir bir gezegen arama çabaları uzun bir süre sonuçsuz kalır ve sadece yanardağların olduğu gezegenleri bulabilir. Ama bir gün galaksinin en uzak kısmında *megagalaktik megateleskopunun* (Eco, 2019: 86) yardımı ile “[...] Mavi göklerinde belli belirsiz beyaz bulutlar dolaşan, bakması bile keyif veren yeşil vadileri ve ormanlarıyla sevimli mi sevimli bir gezegen” (Eco, 2019: 86) fark eder. Kâşif, yaklaştıkça bu gezegenin yaşamla dolu olduğunu görür. Eserde bu gezegenin mutlu ve hayat dolu olduğuna dair cennet gibi bir resim çizilmektedir: “*Daha da yaklaşıncı bu vadilerde her türden hayvancığın hoplayıp zıpladığını, biraz komik görünümlü mini minnacık adamların sevimli edalarla ağaçları budadıklarını, kuşlara yem verdiklerini, ot biçtiklerini, ırmak ve derelerin billur sularında mutlu mutlu yüzdüklerini görmüş; suyun dibinde de çeşit çeşit rengarenk balıklar varmış*” (Eco, 2019: 86).

Kâşif, Cecü adlı bu gezegene indiğinde oradaki yer cücelerine onların gezegenini keşfetmeye geldiğini ve onlara uygarlık getirmek için imparatoru adına buraya el koyduğunu söyler. Yer cüceleri söz konusu bu uygarlığın ne olduğunu kâşife sorarlar, o da: “*Dünyalılardan icat ettiği bir dizi harika şeydir ve İmparatorum bunları size bedava vermeye hazırdır*” (Eco, 2019: 90) diye cevap verir. Kâşiften bu uygarlığın tam olarak ne olduğunu daha ayrıntılı anlatmasını isterler.

Kâşif, eski kâşiflerin yeni topraklara uygarlıklar götürdüklerinde yerlilerin sorgusuz sualsiz o uygarlığı kabul ettiklerini bildiği için cücelerin bu durumu sorgulamalarını biraz garipser (Eco, 2019: 92).³ Can (2016: 59) eserin konusunun farklı ulusların topraklarını genişletme ve gittikleri yerlere uygarlık götürme hırsları olduğunu dile getirirken, eserin çocuk okura içinde yaşadıkları hayatta çok fazla olumsuzluğun bulunduğunu bu yüzden de dünyanın çok da yaşanılabilir bir yer olmadığını sezdirdiğini söyler.

Kâşif, megateleskopu ile Dünya'yı onlara gösterdiğinde cüceler bu teknolojik alete hayran olur. Sonra dünyadaki bir kente bakmak istediklerinde araç ve fabrikaların oluşturduğu hava kirliliği yüzünden oluşan sisten hiçbir şey göremezler. Teleskobu denize doğru çevirdiklerinde petrol gemilerinin yaydıkları petrolün suyun üzerinde oluşturduğu kirliliği görürler. Her iki duruma da yer cüceleri çok şaşırır. Tekrar baktıklarında bu defa ağaçların olmadığı boş düzlükler dikkatlerini çeker. Kâşif çok sayıda ağacı kestiklerini, her yeri plastik ve yiyecek kutularından oluşan çöplerle doldurduklarını söyler. Cüceler, tekrar baktıklarında araçların oluşturduğu trafiği ve bir kaza sonucu yaralananları görürler. En sonunda cücelerin başı, kâşife döner ve : “[...] *Uygarlığınızın çok ilginç yönleri olabilir ama onu buraya getirirseniz bizim artık kırlarımız ağaçlarımız, ırmaklarımız olmayacak ve kendimizi kötü hissedeceğiz*” (Eco, 2019: 102) der. Bu nedenle onları keşfetmekten vazgeçmesini rica eder. Buna karşılık olarak kâşif kendi gezegenini ve uygarlığını kanıtlamak için hastanelerini övmeye başlar. Söz konusu bu hastanelerin ne olduğunu ve ne işe yaradığını bile bilmeyen bu gezegenin sakinlerine kâşif sabırsızlık içinde açıklamalar yapmaya başlar:

³ Hikâyenin bu noktasında sömürge döneminde yeni kıtaların ve adaların keşiflerinde yaşananlara bir göndermede bulunur Eco.

Ah yeter artık! Şuradaki beyi görüyor musunuz?

Çok sigara içmiş ve kendininkiler kapkara olduğu için şimdi ona yeni bir akciğer takıyorlar. ‘Ya şu?’ diye soracak olursanız;

o da, bizim uyuşturucu dediğimiz bir maddeden tüketmiş ve hastanede uyuşturucu alırken kullandığı pis iğnelerden kapıldığı hastalıkları iyileştirmeye çalışıyorlar. Şuradaki de bir motosikletin altında kalarak ezildiği için, ona plastik bir takma bacak takıyorlar. Az ileridekinin, gıda zehirlenmesi geçirdiği için midesi yıkanıyor. İşte hastaneler buna yarar! (Eco, 2019: 104).

Kendi gezegenini övmek adına bir solukta anlatıverdiği tüm gerçeklerin aslında dünyadaki mutsuzlukların kaynağı olduğunun farkına bile varamayan kâşife baş cüce karşı çıkar. Kendi gezegenlerinde kimsenin sigara gibi kötü alışkanlıkları bulunmadığını ya da çevre kirliliği yüzünden hasta olmadığını, dolayısıyla hastanelere de ihtiyaç duymadıklarını söyler. Buna karşın kendilerinin gelip Dünya’yı keşfetmelerini teklif eder. Cüce, Dünya’yı yeniden temiz ve yaşanabilir bir hale getirebileceklerini ifade eder. Kâşif bunu kabul eder ve Dünya’ya dönüp İmparator’la konuşması gerektiğini söyler. Kâşif kendi gezegeninde yetkili insanlara yaşadıklarını anlattığında Başbakan, cücelerin gelebilmesi için pasaporta ek olarak birçok yerden izin almaları gerektiğini söyler. Bunları söylediği sırada bakanın ayağı takılır ve çöplerin arasına düşer. Anlatıcı eserin sonunda Cecü’nün yer cüceleri gelmese de onların Dünya için yapacaklarının şimdiden insanların yapması gerektiği tavsiye edilir. Bu sonla Eco’nun bu hikâyede çocuklara bir çevre bilinci aşlamaya çalıştığı söylenilebilir.

2.4. Resimlerin Eserdeki İşlevi

Gelişimsel açıdan bakıldığında çocuk kitaplarının taşınması gereken özellikleri hedeflediği okur kitlesinin yaş ve sınıf düzeyleri belirler. Hedeflenen yaş ve sınıf düzeyine uygun olarak bu kitaplarda bulunması gereken özellikler farklılık gösterir (Çağlayan ve Özkan, 2018: 191). Sever (2013: 86), çocuk kitaplarının çocukları daha okul öncesi dönemlerden başlayarak renk ve çizgilerin estetikliğiyle tanıştırmayı onlara ana dillerinin güzelliğini hissettirdiğini dile getirir. Bu yüzden resimler her yaştan çocuk kitabının vazgeçilmez unsurlarıdır. Sadece dikkat edilmesi gereken nokta: çocukların yaş ve sınıf düzeyine uygun resimlerin kitaplara eklenmesidir.

Çocuk kitaplarındaki resimler gerek kendi başlarına gerekse metinle birlikte çocukta pek çok kazanıma da katkı sağlar. Resimler, metnin anlamını tamamlayıp açıklamanın yanında o anlamı genişleten ve hatta bazen de ona yeni anlamlar katan estetik uyaranlardır (Sever, 2003: 166). Esere bakıldığında bazen gerçeğe yakın, bazen çocukların hayal dünyasını geliştirici resimlerin kullanıldığı dikkati çeker. Kullanılan semboller onları derinlemesine bir düşünceye ve hayal dünyasına da götürebilir. Aslında bu bakımdan eserin sadece çocuklara yönelik olduğunu iddia etmek doğru bir saptama olmaz. Eserin hangi yaş grubu için yazılmış olduğu açıklanmasa da iyi insan kötü insan ayrımı yapabilecek, uzay, dünya, güneş ya da savaş ve barış kavramlarını anlayabilecek yaş düzeyinde çocuklara hitap ettiği muhakkaktır. Bu bakımdan söz konusu eserin 9-12 yaş grubu çocuklara uygun olduğunu söylemek mümkündür. 10-12 yaş ve üstü çocuklar olayları zamandizimsel biçimde sıralayabilir, soyut sorunlara çözümler bulabilir,

bir şey hakkında mantıksal kurallara uygun akıl yürütebilir. Dikkatlerini bir şeye yoğunlaştırabilir ve bellek güçleri de artar (Sever, 2003: 55). Eser, her ne kadar çocuk edebiyatı kapsamında ele alınsa da yetişkin bir okurun da ilgisini çekecek türdendir. Kullanılan dilin yalınlığı ve yazarın kurgusu ile bütünleşmiştir.

Resimlerin çeşitliliği ve çok boyutluluğu eseri bir yandan daha anlamlı hale getirirken diğer yandan da okurun duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmeye olanak sağlar. Bu noktada kitaptan bazı görseller vermek yerinde olacaktır⁴:

(Eco, 2019: 65)

(Eco, 2019: 67)

(Eco, 2019: 75)

Üç Kozmonot isimli masalda Eco, farklılıkların insanların anlaşmasına engel olmaması gerektiğini, evrenin sahip olduğu çeşitliliklerle daha güzel olduğu mesajını çocuk okura sezdirebilir. Masalda bu anlatılanlar, görseller ile zenginleştirilmiştir. İlk resme bakıldığında üç kozmonotun anadilini simgeleyen yazı şekilleri, kendilerinden farklı ve bir sürü kolları olan yeşil bir canlının karşısında birlikte durmaktadırlar. İkinci resimde ise her ne kadar kullandıkları dil farklı olsa da üçünün de aynı hamurdan yapıldığı, ama diğerinin farklı olduğu vurgusu iyice gözler önüne

⁴ Eserde buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür, çalışma göstergebilimsel bir inceleme olmadığı için burada sadece bir örnek verilmiştir.

serilmiştir. Son resimde ise aslında ister insan ister başka bir varlık olsun, hepsinin de yaşama hakkı olduğu ve farklılıkların birlikte yaşamaya engel olmadığı mesajı okuyucuya verilmektedir.

Hangi yaş grubu için yazılmış olursa olsun kitapların dış kapakları çocukların ilgisini çekmeli ve konusuyla uyumlu olmalıdır (Kıbrıs, 2010:39). Kitaplardaki kapak tasarımı onların satın alınma ve tercih edilme sürecinde rol oynayan bir dizi etkenden sadece biridir (Kaplan, 2017: 1585). Cecü'nün Yer Cüceleri kitabında yeşil bir zemin üzerine yerleştirilmiş lacivert uzay boşluğunda dünya ve başka bir gezegen bulunmaktadır.

Bu bakımdan bakıldığında eser kapağıyla okura ilk anda içeriğe yönelik bir mesaj da sunmaktadır. Kullanılan kağıt açısından bakıldığında çocuk okurun gözünü yormayacak şekilde parlak olmayan hamur kağıt dikkati çekmektedir. Sayfalar kolay açılabilir şekilde tasarlanmış, ciltleme sağlam yapılmıştır. Harflerin puntoları saptanan yaş grubuna uygundur, ne çok küçük ne de çok büyüktür. Nitelikli çocuk kitaplarının bir başka özelliği ise, resimlerin bazılarının farklı çağrışımlar uyandırmaları; çocukların yaratıcılığını, duygu ve düşünce dünyalarını geliştirecek nitelikte olmalarıdır (Şimşek, 2014: 97). Bu bakımdan kitaptaki resimlerin çocukları düşünmeye ve araştırmaya sevk edecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Sayfa sayısı açısından değerlendirildiğinde saptanan yaş grubuna uygundur.

Sonuç

Eco, incelenen bu üç masalında insanoğlunun kültür tarihinde yaşadığı olaylardan esinlenerek çocukların bu olayları farklı bir düzlemde anlamasını ve kavramasını sağlayacak şekilde eserlerini kaleme almıştır. Yazar, ilk hikâyede atom bombası ile ikinci dünya savaşına, ikinci hikâyesinde Mars'a yolculuk ile insanoğlunun hayalinde sürekli var olan Mars'ta ya da başka gezegenlerde koloni kurma çabasına ve son hikâyesinde de sömürge döneminde yeni adalar ve yeni kıtalar keşfetme arzusunun artık yeni gezegenlerin keşfine dönüştüğüne bir göndermede bulunur. Bu bağlamda bütün anlatılan hikâyelerin arka planında kültür tarihimizde gerçekleşmiş önemli olaylara ve kültürel süreçlere dair izler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan eserin, çocuk edebiyatının en temel söylemi olan eğitici olma özelliğini yerine getirdiği görülür.

Yapılan bu çalışmada çocuk edebiyatı eserlerinin sahip olması gereken resim, sayfa tasarımı, cilt, baskı kalitesi, yazı boyutu, tasarım ve okunabilirlik gibi dış yapı özelliklerinin ve dil ve üslup, anlatımda yakınlık, çocuğun duygusal ve zihinsel gelişimine katkı, insani değerleri çocuklara aktarabilme gibi iç yapı özelliklerinin Umberto Eco'nun "Cecü'nün Yer Cüceleri" adlı eserinde yer alan üç masalda da görüldüğü tespit edilmiştir. Söz konusu eserin, çalışmada ele alınan özellikleri içermesi açısından çocukların kişisel gelişimine katkı sağlayabilecek ve onları iyi ve güzele yönlendirebilecek nitelikte olduğu açıktır.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar:

Eco, U. (2019). *Cecü' nün Yer Cüceleri*. Dokuzuncu Baskı. E. Yücesan (Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İkincil Kaynaklar:

- Burdorf, D. v.d. (Ed.) (2007): Metzler Lexikon Literatur, Begriffe und Definitionen. Begründet von Günther und Irmgard Schweikle. Stuttgart: Verlag J. B. Metzler.
- Çağlayan, A.; Özkan, B. (2018): Çocuk Yazını Eserlerinin İç ve Dış Yapısal Özellikleri ve Türk Çocuk Yazının Genel Görünümü. B. Özkan (Ed.). *Çocuk Yazını Dersleri Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar* (ss. 191-215). Adana: Karahan Kitabevi.
- Çakmak Güleç H.; Geçgel, H. (2012). *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. İkinci Baskı. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Can, A. (2016): Umberto Eco' nun Cücelerini Göstergebilimsel Çözümleme ile Okumak: Cecü'nün Yer Cüceleri. H. Asutay vd. (Ed.) *Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü* (ss. 52-63). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Kaplan, K. (2017). Kitapların Kapak Tasarımındaki Mesajlarda Kullanılan Propaganda Teknikleri. *Uluslar arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 6/3. 1574-1589.
- Karagül, S. (2019): Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri: Felski' nin Yaklaşımı Doğrultusunda Bir Değerlendirme. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 5 Cilt:2, 334-351.
- Karatay, H. (2014): Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. T. Şimşek (Ed). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (ss. 81-129). Üçüncü Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kaya, M. ve Erol, S. (2020). Evaluation of Tales in Turkish course books with reference to Max Lüthi principles. *African Educational Research Journal*, Vol. 8(2), 171-177.
- Kıbrıs, İ. (2010): *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Maltepe, S. (2009): Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçebilme Yeterlilikleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:12, Sayı: 21. 398-412.
- Memmedov, C. (2013): Modern Türk Çocuk Şiirinin Dil ve Üslup Özellikleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol: 2 No:1. 330-341.
- Oğuzkan, A. F. (2013): *Çocuk Edebiyatı*. Onuncu Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, A.O. (2018): *Völkerverständigung per Kinderbuch Sonjas lustige Türkenreise Else Günther*. 1. Auflage Kosef Kraus und Walter Krämer (Hrsg.) *Sternstunden Große Texte deutscher Sprache*. IFB Verlag Deutsche Sprache GmbH: Paderborn.
- Ruckaberle, A. (Ed.) (2006): Metzler Lexikon Weltliteratur, 1000 Autoren von der Antike bis zur Gegenwart, Band 1 A-F. Stuttgart: Verlag J. B. Metzler.
- Karagül, S. (2019): Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri: Felski' nin Yaklaşımı Doğrultusunda Bir Değerlendirme. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, Sayı:5 Cilt:2, 334-351.
- Sever, S. (2003): *Çocuk ve Edebiyat*. Yedinci Baskı. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013): *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Ankara: Tudem Yayıncılık.

- Şirin, M. R. (2000): *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2019a): *Masal Atlası- Masal Kültürü Yazıları- (1986-1998)*. Üçüncü Basım. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Şirin, M. R. (2019b): *Bir Nehrin Kaybolmayan Akışı- Türk Masalının Yeniden Doğuşu*. Birinci Basım. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Şirin, M. R. (2019c): *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış- Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* İkinci Basım. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Uçan, H. (2008): *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat Eğitimi*. Birinci Basım. Ankara: Hece Yayınları.
- Ungan, S.; Arıcı, A.F.; Şimşek, T. (2014): *Çocuk Edebiyatının Kaynakları*. T. Şimşek (Ed.) *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (ss. 163-216). Üçüncü Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yeşilyurt, H. (2020): *Else Günther als Kinderbuchautorin und ihr Beitrag zur interkulturellen Erziehung*. Doktorarbeit, Necmettin Erbakan Universität, Institut für Erziehungswissenschaften Abteilung für Deutschdidaktik, Konya.